

Språkets funktion

Juhlakirja Urpo Nikanteen 60-vuotispäivän kunniaksi

Festskrift till Urpo Nikanne på 60-årsdagen

Festschrift for Urpo Nikanne in honor of his 60th birthday

Toimittajat

Leena Maria Heikkola

Geda Paulsen

Katarzyna Wojciechowicz

Jutta Rosenberg

Åbo Akademis förlag | Åbo Akademi University Press

2021

Mistä voisın löytää sen entisen sinut?

Suomen kielen akkusatiivi- ja pronominioppia

Jussi Ylikoski

Abstract: Finnish grammars customarily present a case system of fifteen morphological cases. While other cases are fully productive and can be formed from all nouns, the so-called accusative in *-t* has only seven forms, based on the six personal pronouns and the corresponding interrogative pronoun *kuka* ‘who’. Based on data drawn from a large corpus of modern written Finnish as used on the online social networking website Suomi24, and accompanied by the results obtained from a questionnaire survey with native-speaking university students, this paper shows that the Finnish personal pronouns can also function as heads of complex nominal phrases. Not unlike nouns, personal pronouns can have adjectival and demonstrative modifiers. The most novel perspectives to the Finnish nominal phrase and object marking are provided by phrases in which the pronominal head is in the accusative, and its modifiers only partially agree with it in the nominative or genitive.

Keywords: Finnish language, case, noun phrase, object, personal pronouns

1 Aluksi

Suomen kielen poikkeuksellisimpia morfologisia kategorioita on persoonapronomineista ja ihmistarkoitteisesta kysymyspronomiinista muodostettava *t*-akkusatiivi, jolla on vain seitsemän reaalistumaa: *minut, sinut, hänet, meidät, teidät, heidät* ja *kenet*. Epäproduktiivisenakin tämän kategorian merkitys suomen ydinlauseenjäsenten ymmärtämisessä on ollut huomattava. Tämän kirjoituksen pääaiheena ovat aiemmin kuvaamattomat *t*-akkusatiivilausekkeet, joissa akkusatiivimuotoisia persoonapronomineja määrittävät adjektiivit ja toiset pronominit. Muissa sijoissa toimiessaan tällaiset määritteet ovat lähes aina selvässä morfologisessa kongruenssissa pääsanansa kanssa, mutta *t*-akkusatiivimuodon määritteet ovat yleensä – joskin sangen harvinaisina – lauseasemaltaan vastaavan substantiivilausekkeen sijassa eli morfologisesti katsottuna genetiivissä (1–2) tai nominatiivissa (3–4):¹

- (1) Mistä voisın löytää *sen entisen sinut?*
- (2) Jos miehellä on väärä parfyymi, niin saa kyllä tavata *tiukkaakin tiukemman ja välinpitämättömän minut*.
- (3) Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan *nykyinen sinut* :)
- (4) Tunnistin meidät myös tuosta ongelmasta, tai siis *entiset meidät*.

Tässä kirjoituksessa pohdin, mitä tällaiset kieltämättä monille vieraat lauserakenteet kertovat suomen nominilausekkeista, objekteista ja subjekteistakin sekä toisaalta yleisemmin

---

¹ Ellen toisin ilmoita, esimerkkieni lähteenä on jakson 1 lopussa mainittu Suomi24-korpus.

persoonapronomineista. Kirjoituksen rakenne on seuraava: Jaksossa 2 luon lyhyen silmäyksen tutkimuksen taustaan eli *t*-akkusatiivin tutkimushistoriaan ja sen olemuksesta vallitseviin käsityksiin. Jaksossa 3 nostan tarkastelun keskiöön tietääkseni ensimmäistä kertaa sen esimerkkien (1–4) havainnollistaman tosiasian, että persoonapronomineilla on kyky saada myös muita määritteitä kuin relatiivilauseita (jakso 3.1). Erityistä huomiota saavat lausekkeet, joissa tällaisia määritteitä esiintyy myös *t*-akkusatiivilla. Yleisen käsityksen mukaan suomen sijojen ja nominilausekkeiden keskeisimpiä ominaisuuksia on nominilausekkeen pääsanana ja sen määritteiden kongruenssi (esim. Anhava 2010). Tähän *t*-akkusatiivilla ei pitäisi olla mahdollisuuksia kahdestakaan syystä: ensinnäkin ne muodostetaan sanoista, joilla ei ylipäänsä katsota olevan määritteitä, ja toiseksi nominilausekkeiden määritteet edustavat sanaluokkia, joilla ei katsota olevan *t*-akkusatiivimuotoja. Tällaisia tieteelle uusia ilmiöitä tarkastellaan sekä autenttisten lause-esimerkkien (jakso 3.2) että näihin perustuvan kyselytestin valossa (jakso 3.3). Kirjoituksen päättää jakson 4 kokoava pohdiskelu siitä, kuinka *t*-akkusatiivimuodot määritteineen auttavat näkemään entistä paremmin, millaisia kategorioita suomen persoonapronominin, objektin sijat ja ylipäänsä nominilausekkeet ovat.

Pääasiallisena tutkimusmateriaalinani olen käyttänyt FIN-CLARIN-konsortion Kielipankin tarjoamaa Suomi24-verkkokeskustelukorpusta (2001–2017), jonka laajuus on reilut neljä miljardia sanetta. Vaikka kyseessä on morfologisesti analysoitu tutkimusaineisto, analyysi on tehty automaattisesti ja korkeasta laadustaan huolimatta se sisältää myös lukemattomia virhetulkintoja. Kielipankin Korp-käyttöliittymän avulla tästä laajasta tutkimusaineistosta on ollut mahdollista etsiä erilaisia lauserakenteita lukemattomilla erityyppisillä hakulauseilla – usein oman intuitioni rajoja koetellen – mutta koska hakutulokset pohjautuvat loppujen lopuksi puutteellisesti analysoituun aineistoon, keskityn lähinnä aiheen laadulliseen tarkasteluun. Korpusaineistoa täydentävä kyselytesti on koottu Oulun yliopiston suomen kielen perusopin äänne- ja muoto-opin kurssilla tammikuussa 2020. Tarkastelen siis ennen kaikkea korpuksen tarjoamaa empiiristä aineistoa oman kielitajuni avulla. Jaksossa 3.3 kuvattu kyselytutkimus toimii – kuten kielitieteessä yleensäkin (Itkonen & Pajunen 2010) – tutkijan oman intuitiota ja autenttista kielimateriaalia täydentävänä menetelmänä.²

2 Taustaa: Mitä tiedämme *t*-akkusatiivista ja persoonapronomineista?

Suomen *t*-akkusatiivi nykyisessä yleiskielisessä muodossaan on kirjakielessä verraten uusi, mutta erittäin vakiintunut tulokas. Huolitellussa yleiskielessä sen käyttö on sen omissa funktioissa käytännössä pakollista. Vaikka etenkin yksiköllinen *t*-akkusatiivi muodoissa *minut*, *sinut* ja *hänet* on ollut Turussa syntyneessä vanhassa kirjasuomessa ja Turkua ympäröivissä lounaismurteissa tuntematon, niin sen kuin siihen välittömästi kytkeytyvien persoonapronominien tarkastelu on sadan vuoden ajan ollut mielenkiintoisen vilkasta erityisesti Turussa – niin Åbo Akademiassa kuin Turun yliopistossa – alkaen Heikki Ojansuusta

---

² Kiitän suuresti kaikkia informanttejani sekä esitän parhaat kiitokseni tutkimusaineiston keruussa ystävällisesti avustaneelle Katja Västile. Kiitän myös käsikirjoitukseni nimettömiä arvioijia arvokkaista artikkelin lopulliseen muotoon johtaneista neuvoista ja kommentista.

(1922) ja jatkuen Osmo Ikolan (1954a, 1954b) ja Göran Karlssonin (1966) kautta edelleen Aimo Hakaseen (1973), Kalevi Wiikiin (1974) sekä Auli Hakuliseen ja Fred Karlssoniin (1975). Uudemmallalla ajalla akkusatiiveja ja persoonapronomineja ovat eri yhteyksissä käsitelleet muun muassa Jorma Toivainen (1993), Marja-Liisa Helasvuo ja Tuomas Huumo (2010), Nobufumi Inaba (2015) ja pikimmältään myös Urpo Nikanne (2018).

Nähdäkseni *t*-akkusatiivin suosio suomen syntaksin tutkimuksessa perustuu osin sen kykyyn ikään kuin kiertää ne moninaiset deskriptiiviset ja pedagogiset pulmat, joita suomen totaaliobjektien mutkikas nominatiivi–genetiivi-vaihtelu muuten aiheuttaa.³ *T*-akkusatiivin on katsottu yhtäältä todistavan, että *sinut* lauseessa *minulla on sinut* on objekti ja suomen omistuslauseet näin ollen transitiivilauseita. Toisaalta *t*-akkusatiiveja on hyödynnetty pedagogisena apuvälineenä silloin, kun lukijaa on haluttu säästää kulloisenkin pääasian kannalta toisarvoiselta perisuomalaiselta objektikeskustelulta.

T-akkusatiivi – etenkin yksiköllisissä muodoissa *minut*, *sinut* ja *hänet* – lienee sijajärjestelmämme historiassa nuori kategoria ja on suorastaan hämmästyttävää, kuinka nopeasti tämä alkuaan itämurteinen ilmiö on syrjäyttänyt vanhan länsisuomalaisen *n*-genetiivin persoonapronominien objektinmerkitsimenä. Vajaat sata vuotta sitten Ojansuu (1922: 116) totesi, että yksiköllisiä *t*-akkusatiiveja ”ei suomesta ole osoitettu muualta kuin savolaismurteista ja niiden rajaseuduilta”. Jo tätä aiemmin hän oli todennut, ettei ”niitä ole osotettu mistään Suomen rajojen ulkopuolelta” (Ojansuu 1910: 35), mutta ainakin sittemmin vastaavia muotoja on dokumentoitu myös karjalassa vienankarjalasta aunukseen asti (ks. KKS: verkkosanakirjan haut esimerkeissä esiintyvillä sanamuodoille *minut*, *miut*, *sinut*, *siut*, *šiut* ja *hänet*). Läntisessä suomessa muodot ovat joka tapauksessa uusi tulokas, mutta jo puoli vuosisataa Ojansuun jälkeen Hakulinen ja Karlsson (1975) ns. nykysuomesta puhuessaan eivät edes maininneet läsimurteissa vanhastaan ja toki meidän päiviimme laajalti säilyneitä *n*-loppuisia persoonapronominiobjekteja.

T-akkusatiivin tuloa suomen kielioppeihin ja kirjakieleen 1800-luvun lopulla ovat valottaneet muun muassa Göran Karlsson (1966) ja Inaba (2015: 404–413). Tämän keskeisen kieliopin ilmiön synty ja kyky syrjäyttää aiemmat länsisuomalaiset objektit ansaitisivat edelleen tarkempia tutkimuksia, mutta seuraavassa tyydyn referoimaan muun muassa Ison suomen kieliopin (ISK) esittämää vallitsevaa käsitystä nykykielen *t*-akkusatiiveista.

ISK:n (§ 81, 100, 102, 714, 935, 1221, 1226, 1233) mukaan suomessa on kaikkiaan 15 morfologista sijaa, joista yksi, *t*-tunnuksinen akkusatiivi, esiintyy vain seitsemällä pronominilla: *minut*, *sinut*, *hänet*, *meidät*, *teidät*, *heidät* ja *kenet*. Nämä muodot esiintyvät

---

³ Objektin merkinnän moninaisuus on toki aiheuttanut myös toistaiseksi päättymättömän keskustelun siitä, tuleeko tai voiko sijapäätteetöntä sijaa kutsua tietyissä asemissa esimerkiksi ”nominatiivin kaltaiseksi akkusatiiviksi” ja *n*-päätteistä sijaa vastaavasti ”genetiivin kaltaiseksi akkusatiiviksi”. Tässä artikkelissa käytän nimityksiä *nominatiivi* ja *genetiivi* puhtaasti morfologisina termeinä viittaamaan $\emptyset$ - (sekä monikon nominatiivissa *t*-) ja *n*-aineksisiin sijoihin niiden lauseasemasta riippumatta; *akkusatiivilla* puolestaan viitataan ISK:n (§ 1226) tavoin vain muotoihin *minut*, *sinut*, *hänet*, *meidät*, *teidät*, *heidät* ja *kenet* (sekä marginaalisiin näitä muistuttaviin substantiivin taivutusmuotoihin jaksossa 4). Lähestymistapa on siis tyystin toinen kuin esimerkiksi Hakulisen ja Karlssonin (1979: 181), jonka mukaan ”akkusatiivi” on syntaktinen objektimuotojen nimitys niin $\emptyset$ -, *n*- kuin *t*-päätteisille muodoille, jotka ovat oppositiossa partitiivimuotoisten objektien kanssa.

kaikissa niissä ympäristöissä, joissa tavalliset nominit eli ennen kaikkea substantiivit ovat joko ns. genetiivi- tai nominatiiviobjekteja: *nyt huomioimme päiväsankarin ~ Urpon ~ **sinut***, mutta *nyt huomioidaan päiväsankari ~ Urpo ~ **sinut*** ja niin edelleen. Ainoa huomattava poikkeus on *kenet*, jonka rinnalla mahdollinen voi toisinaan olla myös nominatiivi *kuka* ja joskus myös genetiivi *kenen*. Toistaiseksi selvittämättä lienee, milloin vaihtelu on mahdollista (*Kenet ~ kuka huomioidaan?*) ja milloin enemmän tai vähemmän mahdotonta (*Kenet ~ ?kenen ~ (?)kenen kumman ~ *kuka huomioimme?*). ISK (§ 97) toteaa joka tapauksessa, että akkusatiivi ei ole substantiivin sija.⁴

Tavallisten transitiivilauseiden genetiivi- ja nominatiiviobjekteja vastaavana sijana *t*-akkusatiivilla on kielen kuvausta selkeyttävä funktio. Siihen viittaamalla genetiivi- ja nominatiiviobjektin ehtojen määrittelyn vaikeudet voidaan pyyhkäistä näkymättömiin (esim. Nikanne 2018: 181), mutta toisaalta juuri mahdollisuus korvata genetiivi- ja nominatiivimuotoisia argumentteja *t*-akkusatiivilla toimii usein kriteerinä sille, millaisia genetiivejä ja nominatiiveja pidetään objekteina – tai terminologiasta riippuen jopa akkusatiiveina – ja millaisia puolestaan ei.

Tutkijoiden erityistä huomiota on kiinnittänyt se marginaalinen mutta kiehtova ilmiö, että *t*-akkusatiivi voi esiintyä myös omistuslauseissa, kuten *sinut* lauseessa *minulla on sinut*. ISK:n (§ 895) mukaan tällaiset lauseet eroavat eksistentiaalilauseista siten, että omistettavaan viittaava lauseenjäsen *sinut* on epäsubjektimainen ja objektin sijassa. Vaikka ISK ei suoraan esitä, että tällaisen lauseen *sinut* olisi omistuslauseen objekti, *t*-akkusatiivi on kieliopin mukaan tämän lauseenjäsenen ”objektimaisuuden konkreettisin todiste” (§ 923). Toisinaan omistuslauseita on tähän ilmiöön viitaten hyvinkin suorasanaisesti pidetty transitiivilauseina ja lauseenjäseniä kuten *sinut* transitiivilauseen akkusatiiviobjekteina (voimakkaimmin L. Hakulinen 1926; analyttisemmin Ikola 1954a: 213–215; 1954b: 329; ks. myös Wiik 1974: 19–20; Hakulinen & Karlsson 1975: 350–354; 1979: 177).

Kaikki on kuitenkin suhteellista. Kuriositeettina mainittakoon, että samoihin aikoihin kun Hakulinen (1926) nosti akkusatiivilliset omistuslauseet avainasemaan lausetyyppien luokittelussa, E. N. Setälä (1926: 68) lisäsi lauseoppinsa 11. painokseen tuomion, joka jyrkkyydessään ansaitsee tulla toistetuksi sellaisenaan:

Kirjallisuudessa näkyy [omistuslauseista] toisinaan esimerkkejä, joissa on menty vielä pitemmälle: vieraiden kielten mallin mukaan on *minulla on* rakenne käsitetty transitiiviverbin veroiseksi ja varustettu objektilla, esim. *Minulla ei ole hätää, niin kauan kuin minulla on s i n u t*. Tällainen yksistään kirjallinen sanontatapa on kuitenkin leimattava törkeäksi ja ehdottomasti kartettavaksi kielivirheeksi (p. o. *niin kauan kuin sinä olet minulla tai niin kauan kuin omistan sinut*).

---

⁴ ISK pidättäytyy täsmällisestä sijan määritelmästä ja esittää sen sijaan, että sija on ”morfosyntaktinen ja morfosemanttinen kategoria, jonka tunnus on sijapäätte” (§ 1221). Sijan määritelmiä meillä ja muualla tarkastelevat tarkemmin esim. Blake (2001) ja Ylikoski (2020).

Setälän kanta tähän ilmaisutyyppiin on sikäli edullinen, että se poistaa haasteet, joita tämänkaltaiset lauseet eittämättä lausetyyppien kuvaukselle tuottavat. Toisaalta suhtautumista on mahdollista ymmärtää myös sellaisen, joka tähän fennistiikan paraatiesimerkkiin täysin tottuneena aidosti yllättyy Setälän ankaruudesta. Ennen kaikkea on muistettava, että Kokemäellä vuonna 1864 syntyneiden joukossa oli varmasti monia, joille koko itäsuomalainen *sinut* oli lauseasemasta riippumatta aidosti vieras ja tarpeeton muoto ja epäilemättä helposti pysyikin sellaisena. Erityisesti lausetyypin *minulla on sinut* – jonka käyttötarpeet ovat todellisuudessa sangen vähäisiä – tuoreudesta kertoo se, että tiedossani ei ole kielitieteellisiä mainintoja aiheesta ennen Hakulista (1926) ja Setälää (1926), ja siihen suhtauduttiin varauksellisesti vielä pitkään Setälän jälkeenkin (ks. Ikola 1954a: 214). Ajan mittaan tätä lausetyyppiä on punniskeltu monin eri tavoin, mutta nähtävästi vasta Inaba (2000: 79–80; 2015: 92–93) on nostanut esille sen, että *t*-akkusatiivit ovat levinneet myös esimerkiksi ilmaisuihin *jäädä/muistua/tulla mieleen* ja muun muassa verbien *löytyä* ja *näkyä* yhteyteen:

- (5) Tuli mieleen *sinut* kun näin nämä.
- (6) *Minut* löytyy Instagramista nimimerkillä *secretadalmina* – –
- (7) käyn heti ihailemassa kun *sinut* näkyy listoillani
(Kaikki esimerkit Inaba 2015: 93.)

Inaba katsoo, että suomeen on tällaisten lauseiden myötä syntynyt uusi eksistentiaalilauseen alatyyppi. Kysymystä siitä, kutsutaanko *t*-akkusatiiveja tällöin subjekteiksi vai objekteiksi, hän pitää puhtaasti teknisenä ja grammatikkojen kulloisistakin ratkaisuista riippuvana.

Setälän ehdottomuuteen palataksemme samaa ehdottomuutta näkee myös meidän aikamme kieliopissa. Tämä artikkeli keskittyy seuraavasta jaksosta alkaen tapauksiin, joissa persoonapronominit – paitsi akkusatiivimuodoissa, niitä verrattomasti useammin muissa sijoissa – saavat määritteikseen adjektiiviattribuutteja ja toisinaan myös niitä edeltäviä demonstratiivipronomineja. Näistä ei kielen aiemmissa kuvauksissa ole ilmeisesti lainkaan puhuttu (ks. esim. Penttilä 1963: 583–584), ja kenties tästä syystä suurin kielioppi ISK (§ 718) toteaa ykskantaan, että ei ole syytäkään: ”Persoonapronominin ainoa määritetyyppi on relatiivilause.” Näin päätetty keskustelu voi luontevimmin jatkua pohtimalla vain sitä, mitä merkityksiä on vaikkapa kieliopin esimerkkien ilmaisuilla *sinulle*, *jolta intti on vielä suorittamatta* tai *minua*, *jonka on taloudellisista syistä tehtävä työtä*. Seuraavissa jaksoissa päähuomion saavat kuitenkin sellaiset persoonapronominien käyttötavat, jotka poikkeavat tähänastisessa tutkimuksessa vallitsevasta käsityksestä.

3 Mistä voisın löytää sen entisen sinut? Pronomineja, akkusatiiveja ja attribuutteja

3.1 Yleisesti persoonapronominien määritteistä

Yllä todettiin, että ISK:n mukaan suomen persoonapronomineilla ei voi olla muunlaisia määritteitä kuin relatiivilauseita, eikä muuallakaan päinvastaista liene esitetty. Koska tämän

kirjoituksen pääteemana ovat harvinaiset akkusatiivirakenteet, jotka tuntunevat monen kielitajussa oudohkoilta, aihetta on paikallaan alustaa yleisemmillä lause-esimerkeillä, joissa persoonapronominin esiintyvät muissa sijoissa. Tällöin niiden saamat adjektiiviattribuutit kongruoivat sijassa (8–20) ja monikollisten pronomien osalta luvussakin (17–20), ja niillä voi olla myös muita määritteitä. Alla on esimerkkejä kaikista kuudesta persoonapronoministamme:

- (8) En ole pystynyt avautumaan ja näyttämään *sitä herkintä minua...*
- (9) Hetken muistin millaista oli asua naapurissaan, ja tuli ikävä entiseen kotiin, tuli ikävä *entisiä naapureita, entistä minua, iloista, nuorekasta.*
- (10) – – välillä tuntuu, että joskus menee yli, joten kaipaen *sitä ujompaa minua.*
- (11) Runosi oli *aitoa sinua, aitoa tunnetta.*
- (12) Oliko se sitten poikkeus vai *aidointa sinua?*
- (13) Kyllähän totuus on, että kaupan värit vievät juuri sen mikä sinun hiuksissasi on *ainutlaatuista ja aitoa sinua.*
- (14) Älä kuitenkaan anna noiden asioiden muuttaa *sitä kultaista sinua, joka olet.*
- (15) Ihmiset, jotka ihailevat häntä lavalla, eivät näe, eivätkä tunne *todellista häntä.*
- (16) Sitten kun ihmisen näkee jossain rauhallisemmassa ympäristössä, niin kuin esim. luonnossa kävelemässä, niin ihminen on ihan erilainen, kun *se oikeampi hän on paikalla.*
- (17) *Harvoilla meillä on firman bensat.*
- (18) Koti on *useimmille meille* elämän suurin hankinta.
- (19) – – koska *hyvin harvoilla teillä* on mitään järkevää sanottavaa – –
- (20) *Useimmilla heillä* menee ihan hyvin.

Yli neljän miljardin saneen Suomi24-korpuksesta tällaisia esimerkkejä on mahdollista löytää satoja, kenties tuhansia. Yleisimpiä erilaiset määritteet ovat pronomineilla *minä* ja *sinä*, mutta tavattomia ne eivät ole muillakaan. Yleisimpiin persoonapronomineja määrittäviin adjektiiveihin kuuluvat *aito*, *todellinen*, *oikea*, *entinen* ja *nykyinen* sekä toisinaan kvanttoripronomineihin luetut *usea* ja *harva*. Varsin yleinen määrite on myös adjektiiviattribuuttia edeltävä *se*. Määritteitä voi olla rinnatusten useampikin, kuten lausekkeessa *ainutlaatuista ja aitoa sinua* (13), ja adjektiivit voivat esiintyä myös komparatiivissa (10, 16) ja superlatiivissa (8, 12, 18 ja 20). Joskus määritteillä tavataan edelleen omia astemääritteitä, kuten lausekkeessa *hyvin harvoilla teillä* (19). Myös tällaisilla pronomien esiintymillä voi olla relatiivilauseita (14) ja ne voivat olla rinnastussuhteessa substantiivilausekkeisiin (9, 11).

Yllä nähdyt pronomilausekkeet ovat toki semantiikaltaan erilaisia ja epätyypillisempiä kuin prototyypisimmät substantiivilausekkeet, kuten *uusi kirja*, *se iso talo* ja *hyvät ystävät*, mutta tässä yhteydessä oleellisinta on persoonapronominien morfosyntaksi. Vaikka adjektiivija demonstratiivimääritteet ovat suhteellisen marginaalisia, olemattomia ne eivät ole. Huomattakoon sekin, että yllä olevat pronominit taipuvat todella pronomineina erotukseksi esimerkiksi psykologista minuutta tai minämuotoista kertojaa merkitsevästä *minüstä*. Sanalla

sanoen yllä nähdyt lauseet osoittavat, että persoonapronominit voivat toisinaan toimia kompleksisten nominilausekkeiden pääsanoina kutakuinkin samoin kuin tavalliset substantiivit. Tämän tutkimuksen keskipisteenä olevien pronominilausekkeiden tarkastelun tukevimmaksi vertailukohdaksi sopivatkin ennen kaikkea prototyypiset substantiivilausekkeet.

On vielä paikallaan huomata, että vaikka käyttämäni Suomi24-korpus koostuu samannimisen sosiaalisen median palvelun verkkokeskusteluista, sen sisältämien lauseiden alkuperäiset tekstilajit ovat erittäin kirjavia. Suuri osa varsinaisten keskustelujen sisällöstä seuraa pääsääntöisesti yleiskielen normeja, mutta toisinaan teksteissä on hyvinkin paljon puhutulle kielelle ominaista tyyliä. Toisaalta jopa epänormatiivisimmat keskustelut voivat sisältää suoria lainauksia mitä moninaisimmista kirjallisista lähteistä, raamatunlauseista lakikirjaan ja monenlaisiin viranomaisteksteihin. Persoonapronominien käyttö on kuitenkin yleensä yhteydessä varsin henkilökohtaisiin puheenvuoroihin, joiden tuottajat voivat muunkin spontaanin kielenkäytön tavoin käyttää erilaisia sanoja ja rakenteita oman identiteettinsä ilmaisukeinona. Yksittäisten lauseiden laatijat pysyvät lähes aina tarkoituksellisesti anonyymeina, joten käytännössä myös jokainen tässä artikkelissa esitetty esimerkkilause on alkuperältään tuntematon. Vaikka yksittäisiin lauseisiin voi olla syytä suhtautua kriittisesti, suuresta korpuksesta piirtyvän kuvan voi silti katsoa edustavan suomen kieltä sellaisena kuin maan suurin verkkokeskustelufoorumi voi sitä edustaa. Korostan myös, että tämä tutkimus kuvaa vain 2000-luvun alkupuolen verkkokeskustelujen edustamaa suomea eikä ota kantaa ilmiöiden historiaan. Toisaalta kannattaa huomata, että kirjakielen historiaa edustavat korpuksat ja yksittäiset internethautkin paljastavat, että esimerkiksi ilmaustyyppi *Voi onnetonta minua!* on ollut käytössä jo Minna Canthilla ja Juhani Aholla, joten tarkastelemieni ilmiöiden alkuperän selvittely on pakko jättää tulevan tutkimuksen tehtäväksi.

3.2 Akkusatiiviset pronominilausekkeet *in vivo*

Tässä jaksossa tarkastelen akkusatiivimuotoisten pronominien esiintymistä *in vivo* eli elävässä kielessä, kielen todellisessa käytössä. Havainnollisuuden vuoksi on hyödyllistä aloittaa monikollisista akkusatiiveista ja vasta sen jälkeen jatkaa hivenen kompleksisempien yksiköllisten rakenteiden pariin.

3.2.1 Monikko: *entiset meidät, teidät ja heidät*

T-akkusatiivin katsotaan siis reaalistuvan vain seitsemässä sananmuodossa, ja vaikka yllä nähtiin persoonapronominien saavan adjektiivi- ja demonstratiivimääritteitä, vähintäänkin vastaavia akkusatiivimuotojen määritteitä tulisi periaatteessa pitää mahdottomina: suomen nominilausekkeen keskeisenä tunnuspiirteenä pidetään pääsanana ja määritteiden luku- ja sijakongruenssia (esim. Penttilä 1963: 148; Vilkuna 1996: 182; ISK § 439, 441, 563), jota myös yllä nähdyt esimerkit (8–20) säännönmukaisesti noudattavat. Kääntäen myös sijan kriteerinä pidetään monesti suomen kielen sijojen kykyä kongruenssiin. Esimerkiksi lähinnä kaakkoishämäläisistä murteista laajalle puhekieleen levinneen ns. *kaa*-komitatiivin sijastatus

on tapana kieltää juuri siksi, että toisinaan suffiksinomaiseksi koettu *kaa*-aines ei esiinny adjektiiviattribuuteissa (esim. Laitinen & Lehtinen 1997: 8; ISK § 1266; Vierula 2017: 272–274).

Monista rajoituksistaan huolimatta *t*-akkusatiivia pidetään yleensä sijana. Palaan kysymykseen sijastuksesta tarkemmin jaksossa 4, mutta tässä yhteydessä huomautan vain, että kysymystä *t*-akkusatiivin määritteiden kongruenssista ei ole pohdittu luultavasti senkään takia, että tähänastisen käsityksen mukaan *t*-akkusatiivin kantasanoina toimivilla persoonapronomineilla ei voi olla määritteitä ylipäätään. Seuraavat esimerkit vakuuttanevat kuitenkin useimmat meidät siitä, että asia ei ole näin yksioikoinen:

- (21) Meillä vanhemmilla kun ei useinkaan ole vertailukohteita ja *harvat meidät* on kasvatettu kasvattamaan lapsia!
- (22) Nämä harhakäsitykset – – saavat *monet meidät* hyväksymään että olemme sattuman myötä syntyneet – –
- (23) Esimerkiksi tämä järjestelmä on opettanut *useat teidät* ajattelemaan – – että –
- (24) – – että *useimmat heidät* kasvatetaan lapsesta asti siihen – –

Riippumatta siitä, pidetäänkö sanoja *harva*, *moni* ja *usea* adjektiiveina vai esimerkiksi ISK:n (§ 762) tavoin adjektiiveja monin tavoin muistuttavina kvanttorigonomineina, määritteitä ne silti ovat, ja yllä niiden nähdään määrittävän monikon persoonapronomineja. Niiden olemassaoloa ei vähennä sekään, että ne vaikuttavat satunnaisilta vaihtoehdoilta yleisemmälle ilmaisutyyppille *harvat meistä* (21), *monet meistä* (22), *useat teistä* (23), *useimmat heistä* (24). Myös kiistattomia adjektiiviattribuutteja esiintyy; jo johdannossa mainitun lauseen (4) lisäksi voi mainita esimerkit (25–26):

- (4) Tunnistin meidät myös tuosta ongelmasta, tai siis *entiset meidät*.
- (25) Toivottavasti pääsen noille muille näyttämään sitä aitoa Jussia, ja näen heistä *aidot heidät*.
- (26) – – tuntematon älykkyys joka loi *eläväiset meidät* "apinoiden" joukkoon (anteeksi kaikille), ei oikeasti tahdo mitään pahaa – –

Samoin kuin kvanttorit esimerkeissä (21–24), lauseissa (4) ja (25–26) *t*-akkusatiivimuotoisia monikon persoonapronomineja määrittävät *t*-päätteiset adjektiivit, jotka ovat määrämuodossa, mutta mikä tämä muoto on? Ovatko *harvat*, *monet* ja *useat* tai *entiset*, *aidot* ja *eläväiset* monikon nominatiiveja vai monikon nominatiivin kaltaisia akkusatiiveja samaan tapaan kuin vaikkapa lauseen *Sanopa se* objektia on luonnehdittu nominatiivin kaltaiseksi akkusatiiviksi? Palaan kysymykseen tarkemmin tuonempana.

3.2.2 Yksikkö: *entiset / entinen minut, sinut ja hänet*

Monikollisten akkusatiivien jälkeen käännytään lauseisiin, joissa *t*-akkusatiivimuotoja ovat yksikölliset *minut, sinut* ja *hänet*. Seuraavissa lauseissa näitäkin määrittävät adjektiivit, mutta *t*-päätteen sijaan niiden tunnuksena on *-n*:

- (1) Mistä voisin löytää *sen entisen sinut*?
- (2) Jos miehellä on väärä parfyymi, niin saa kyllä tavata *tiukkaakin tiukemman ja välinpitämättömän minut*.
- (27) en oo kateellinen, vaan tunnen *kyseisen hänet* henkilökohtaisesti, enkä tosiaan ole ainut, joka on tätä mieltä – –
- (28) Hän teki parannuksen ja on ollut vuosia niin iloinen ihminen, että sitä ihmettelee kaikki, jotka tuntevat *vanhan hänet*.
- (29) – – monet muijat tietävät *hänet* (ainakin *entisen hänet*) ja ihan pokkana tulevat flirttaamaan mieheni kanssa, silmäpeliä pidetään ja katseita vaihdellaan.
- (30) – – he esimerkiksi haluavat *säyseän minut* hyväksi kuuntelijaksi koska he ovat tottuneet siihen että kuuntelen kaikenlaista.
- (31) Ei kukaan läheinen joka koko sydäimestään rakastaa halua susta jotakin roolia, vaan *sen avoimen sinut* siellä roolin alla, oikean ihmisen.

Riippumatta siitä, kuinka hyväksyttäviltä yllä nähdyt lauseet kustakin tuntuvat, niissä objektilausekkeen attribuuttina esiintyvät adjektiivit ja demonstratiivipronominit ovat genetiivimuotoisia eli juuri siinä muodossa, missä näissä asemissa olevat substantiiviobjektit olisivat. Tavallisin yksiköllisen totaaliobjektin sija on genetiivi, mutta tietyissä konteksteissa sitä vastaa nominatiivi. Sattumaa tai ei, juuri näissä asemissa myös yksiköllisen akkusatiivimuotoisen pronominin mahdolliset määritteet esiintyvät yksikön nominatiivissa:

- (3) Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan *nykyinen sinut* :)
- (32) Oli kiva löytää *vanha sinut* taas hetkeksi. (Vauva.fi 2019)
- (33) Eiks teillä oman tyyppisiänne ihmisiä löydy herjaamiseenne, kun teidän pitää ottaa herjaamiseenne kohteeksi *viaton tuntematon minut*, joka vain kirjoitan nimettömästi netin keskustelupalstalle ihan normaalisti?
- (34) Tämä "Kukkikseksi" kutusuttu haluaisi suuuuuuuresti, että häiriköksi leimattaisiin *viaton minut* – –

Lauseissa (3) ja (32–33) akkusatiivilausekkeet toimivat erilaisten subjektittomien infinitiivirakenteiden objekteina ja lauseen (34) *viaton minut* puolestaan passiivimuotoisen predikaatin objektina. Toisin sanoen ne esiintyvät lauseissa, joissa nominatiivimuotoiset subjektit ovat mahdottomia, ja tällöin objekti on ikään kuin varaa merkitä säästeliäästi tunnuksettomalla nominatiivilla. Kun yllä nähtyjä akkusatiivilausekkeita (1–4) ja (21–34) katsotaan kokonaisuutena, yhtäältä niiden pääsanoilta vaikuttavat persoonapronominit ovat odotuksenmukaisesti aina *t*-akkusatiivimuodossa, mutta toisaalta niiden määritteet noudattavat

tarkoin tavallisten substantiiviobjektien – ja niiden kongruoivien määritteiden – sijanmerkintää.

Akkusatiivimuotoisten persoonapronominien määritteinä toimivat niin adjektiivit, demonstratiivipronomininit kuin kvanttorit ja relatiivilauseetkin. Myös akkusatiivimuotoiset pronominit voivat siis toimia mitä moninaisimpien nominilausekkeiden pääsanana. Melkoisen yllättävää on kuitenkin niissä vallitseva osittainen kongruenssi, joka poikkeaa jyrkästi suomen nominilausekkeiden perusominaisuutena pidetystä morfologisesta kongruenssista. Jos edellä nähtyjä lausekkeiden jäseniä – seuraavassa yksinkertaisuuden vuoksi ainoastaan persoonapronomineja ja niitä määrittäviä adjektiiveja – kutsutaan ISK:n tapaan nominatiiveiksi, genetiiveiksi ja akkusatiiveiksi, niiden rakenteet edustavat kolmea päältä katsoen jokseenkin anomaalista tyyppiä (taulukko 1).

Taulukko 1. Akkusatiivisten pronominilausekkeiden rakenne

Yksikkö		Monikko	
<i>entinen</i>	<i>minut</i>	<i>entiset</i>	<i>meidät</i>
nominatiivi	akkusatiivi	nominatiivi	akkusatiivi
<i>entisen</i>	<i>minut</i>		
genetiivi	akkusatiivi		

Kun substantiivilausekkeen pääsanana pidetään substantiivina, jonka määritteinä toimivat adjektiivit ja pronominit kongruoivat pääsanansa mukaan, tuntuu luonnolliselta, että näin on myös pronominilausekkeissa. Esimerkiksi lausekkeessa *aitoa sinua* (11, 13) määritteen sijapäätte vaikuttaa toki riippuvan pronominista eikä päinvastoin. Osittain samalta tuntuu myös monikollisen akkusatiivilausekkeen *entiset meidät* (4) määrite *entiset*, joka on puhtaasti ortografiseen ja fonologiseen asuun katsottaessa *t*-tunnuksinen lähes kuten *t*-tunnuksinen *meidät*, jonka katsotaankin syntyneen objekteina toimivien substantiivin monikon nominatiivimuotojen tarjoaman analogian mukaan (Hakulinen 1979: 99). Toisaalta tämä voi vaikuttaa loogiselta, mutta toisaalta nominatiivimuotoinen attribuutti ei-nominatiivimuotoisen pääsanana edellä näyttää pahasti suomen kongruenssisääntöjen vastaiselta. Yksikölliset lausekkeet, kuten *entinen minut* ja *entisen minut*, eivät myöskään näytä analogian hedelmiltä, vaan ne pikemminkin rikkovat suomen nominilausekkeille tyypillistä morfologista kongruenssia.

3.2.3 Vielä yksi kysymys: *Kenet naisen näit?*

Varsinaisten persoonapronominien jälkeen on kiinnostavaa suunnata katse vielä seitsemänteen *t*-akkusatiiviin, persoonapronominien interrogatiiviseen ja relatiiviseen vastineeseen *kenet*. ISK:n (§ 718) mukaan persoonapronominien määritteinä toimivat vain relatiivilauseet, mutta *kuka*-pronominin suhteen tällaiseen kysymykseen ei fennistiikassa liene puututtu. Satunnaisesti on kyllä mahdollista tavata relatiivilauseiden seuraamia *kuka*-pronomineja ja

niiden muassa *kenet*-akkusatiiveja (35) – ja etenkin indefiniittisiä *vaikka kenet* -ilmaisuja (36) – mutta esimerkiksi **(se) aito kuka* ja **(sen) entisen kenet* vaikuttavat semantiikaltaan ja pragmatiikaltaan liki mahdottomilta.

(35) *Kenet joka* ei ole luokallasi haluaisit sinne? (ASKfm)

(36) Samoin huumorintajuttomaksi voi joku mieltää *vaikka kenet, joka* laukoo vitsejä naama pokerina.

Vaikka *kuka*-pronominilla ei kenties luontevia adjektiivi- tai pronominiattributteja olekaan, akkusatiivin ja kongruenssin erikoisuuksia tarjoutuu tutkijan eteen toisesta suunnasta. Lauseketyypissä *kuka (suomalainen) nainen* pronomini on pikemminkin määritteen kuin pääsanan asemassa (esim. Penttilä 1963: 570; ISK § 570), ja tällöin kaikki attributit odotuksenmukaisesti taipuvat: *kenen (suomalaisen) naisen, ketä (suomalaista) naista* jne. Vaan entä silloin kun lauseke on totaaliobjektin asemassa? Varsinaisista persoonapronomineista poiketen *t*-akkusatiivimuodon *kenet* mahdollista kongruenssia on käsitelty ainakin kerran juuri tästä näkökulmasta. Suomen objektin merkintää käsittelevässä artikkelissaan Hakulinen ja Karlsson (1975: 349) toteavat ohimennen attribuuttikongruenssin olevan nykykielessä ”hyvin voimakas sääntö”:

Emme esim. voi sanoa **Kenet naisen näit?* käyttäen *kuka*-pronominin normaalia objektimuotoa (vrt. *Kenet näit?*), vaan tämä kongruoimaton muoto on korvattava toisella: *Minkä naisen näit?* (Hakulinen & Karlsson 1975: 349)

Hakulinen ja Karlsson eivät pohdi asiaa tämän enempää, mutta ainakin 2020-luvulla tästä on lupa olla eri mieltä. Nykyään on helppo löytää selviä vastaesimerkkejä:

(37) Itse saisin kuulemma valita *kenet naisen* ottaisin itselleni, olen kuulemma kaikinpuolin ihana ja kiltti, söpökin.

(38) Noh miehet *kenet naisen* valitsisitte vastauksien perusteella??

Lisäesimerkkejä voisi esittää runsaasti, luonnollisesti monia muitakin kuin lekseemin *nainen* sisältäviä lauseita. Vuonna 1975 tutkijain käytettävissä ei tokikaan ollut nykyisiä korpuksia, mutta tuskin *kenet naisen* on tuonkaan ajan suomen kielessä ollut kerrassaan mahdoton; Hakulinen ja Karlsson operoivat nähtävästi vain omaan intuitioonsa nojautuvilla esimerkeillä.⁵ Lisättäköön, että ilmaustyyppit *kenet naisen* ja *minkä naisen* eivät ole ainoita mahdollisia, vaan samoista korpuksista voi löytää myös lauseketyypin *kenet naiset*:

---

⁵ Jo Itkonen (1977: 85) oudoksuu Hakulisen ja Karlssonin (1975: 346) kielitajua laajemminkin ja ihmettelee, että tekijät katsovat kielenvastaiseksi jopa lauseen *Kalle uskoo karhut kaadetun*.

- (39) *Kenet naiset* lähetteläs tuomitsi?
(40) Suomijuntti kuvittelee määräävänsä *kenet naiset* saa valita kumppanikseen.

Esimerkin (39) konteksti paljastaa, että lauseessa viitataan yksikölliseen objektiin, mutta toisinaan lausekkeen voisi tulkita monikolliseksikin (40).

Yllä esitellyt esimerkit antavat aineksia monenlaisiin tulkintoihin, mutta palaan niihin tarkemmin vasta jaksossa 4. Tätä ennen kuvaan lyhyesti tutkimukseni toisen päämateriaalin tarjoamia näköaloja siihen, mitä edellä nähdystä esimerkeistä on syytä ajatella, eli miten muut kielenpuhujat niihin suhtautuvat.

3.3 Akkusatiiviset pronominilausekkeet *in vitro*

Tässä jaksossa tarkastelen akkusatiivimuotoisten pronominiinien olemusta *in vitro* eli spontaanin kielenkäytön sijaan laboratorio-olosuhteissa, pienen kyselytestin valossa. Tammikuussa 2020 toteutetun kyselyn vastaajina toimi 35 äidinkielenään suomea puhuvaa Oulun yliopiston suomen kielen perusopin ja muoto-opin kurssin opiskelijaa. Tila ei riitä kaikkien mahdollisten näkökulmien pohdiskeluun, mutta toivon voivani palata aiheeseen myöhemmin. Artikkelin liitteenä on alkuperäisen lomakkeen muotoilua seuraten esitetyt vastaustulokset.

Käytetty lomake sisälsi kaikkiaan 30 lausetta, joista osassa kartoitettiin myös muiden kuin akkusatiivimuotoisten pronominiinien hyväksymistä. Tutkimuksen tulokset olivat pääpiirteissään odotuksenmukaisia. Vaikka lähes kaikki arvioitettut lauseet poikkeavat rakenteeltaan aiemmista suomen morfosyntaksin kuvauksista, niiden saama vastaanotto korreloi jaksoissa 3.1 ja 3.2 esiteltävien havaintojen kanssa: Autenttisessa kielenkäytössä yleisimmät lauserakenteet hyväksytään parhaiten, harvinaisimmat heikommin ja täysin atesteoitamattomat rakenteet selvästi huonoiten.⁶

On luonnollista, että mitään selviteltyistä lauseista ei hyväksytä täydelleen. Jopa lauseelle *Kunpa minulla olisi sinut!* löytyy Setälän (1926) kaltaisia torjujia, mutta toisaalta on merkittävää, että etenkin jaksossa 3.1 esiteltäviä lauseita hyväksytään hyvinkin, lause *Välillä tuntuu, että joskus menee yli, joten kaipaam sinua* (10) jopa lausetta *Kunpa minulla olisi sinut!* laajemmin (ks. liite). Samoin erittäin laajasti hyväksytään lausekkeet *todellista häntä, useimmille meille, harvoilla meillä sekä sitä kultaista sinua, joka olet*. Lomakkeen 30 lauseesta heikoimmin – tuskin lainkaan – hyväksytään tarkoituksellisen keinotekoinen ja epäsymmetrinen *Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan tuo nykyiset sinut*, mutta kokonaisuutena lauseiden hyväksytyys muodostaa pitkän jatkumon lähes kaikkien hyväksymistä lähes kaikkien torjumiin lauserakenteisiin.

Mielenkiintoisimpia näkymiä tarjoavat etenkin jaksossa 3.2 esitellyistä, suurissakin korpuksissa harvinaisista akkusatiivirakenteista esitetyt arviot. Tällaiset lauseet ovat siis

---

⁶ Kyselytestien harrastajat ovat toisinaan käyttäneet paljon energiaa menetelmän puolustamiseen, mutta sen arvo ei sinänsä enää ole tarpeen epäillä (esim. Vanhatalo 2005; Schütze 2016). Myönnän silti, että tässä tutkimuksessa sivuroolissa esiintyvä kyselytutkimus oli luonteeltaan pilottitutkimus, jonka informantit olivat tavallista tietoisempia kielenkäyttäjiä, jotka kyselyyn vastatessaan varmasti ymmärsivät tutkimuksen aiheen. Tulokset olivat kuitenkin niin selviä, että uskon menetelmän toimineen myös karkeammin toteutettuna.

marginaalisia ja suomen nominilausekkeille tyypillisen kongruenssin vastaisia, joten kovin laajaa hyväksyntää niille ei voikaan odottaa. Tätä taustaa vasten jotkin lauseet nauttivat silti jopa yllättävää suosiota. Erityisen soveliaiksi arvioitiin lauseet, joissa objekteina toimivat monikolliset *meidät* ja *teidät*, joita määrittää monikon nominatiivi – ellei sitten sen näköinen akkusatiivi – *entiset*, kun taas esimerkiksi *entisen* torjutaan vastaavassa asemassa melko selvästi (taulukko 2; tarkemmin ks. liite).

Taulukko 2. Monikollisten *t*-akkusatiivilausekkeiden hyväksytyys

	OK	?	??	EI
Tunnistin meidät myös tuosta ongelmasta, tai siis entiset meidät .	11	10	11	3
Mistä voisın löytää ne entiset teidät ?	11	8	10	6
Mistä voisın löytää entiset teidät ?	9	11	10	5
Tunnistin meidät myös tuosta ongelmasta, tai siis entisen meidät .	4	8	11	12
Mistä voisın löytää entisen teidät ?	0	4	12	19

Hieman yllättävää on se, että vaikka korpushaut ja muut sähköiset etsintämenetelmät tarjoavat selvästi enemmän yksiköllisiä kuin monikollisia määritteellisiä *t*-akkusatiiveja, yksiköllisiä rakenteita ei hyväksytä aivan samassa määrin kuin taulukossa 2 nähtyjä monikollisia muotoja. Kannoistaan epävarmoja on myös yksiköllisten rakenteiden suhteen paljon, mutta taulukko 3 osoittaa silti, että genetiivimuotoisten adjektiivien määrittämät (*tiukkaakin tiukemman ja välinpitämättömän*) *minut* ja (*entisen*) *sinut* hyväksytään selvästi paremmin kuin rakenteet, joissa *t*-päätteisten akkusatiivien määritteiksi ovat tarjolla *t*-päätteiset fonologisesti – ja jopa etymologisesti – kongruentit monikon nominatiivit.

Taulukko 3. Yksiköllisten genetiiviobjektin asemassa esiintyvien *t*-akkusatiivilausekkeiden hyväksytyys

	OK	?	??	EI
Jos miehellä on väärä parfyymi, niin saa kyllä tavata tiukkaakin tiukemman ja välinpitämättömän minut .	5	10	8	12
Mistä voisın löytää sen entisen sinut ?	5	7	12	11
Mistä voisın löytää entisen sinut ?	4	12	11	8
Mistä voisın löytää entiset sinut ?	3	3	11	18
Jos miehellä on väärä parfyymi, niin saa kyllä tavata tiukkaakin tiukemmat ja välinpitämättömät minut .	3	3	6	23
Mistä voisın löytää sen entiset sinut ?	0	6	8	21

Tämän artikkelin otsikkoon nostetun teemalauseen *Mistä voisın löytää sen entisen sinut*? hyväksyy varauksetta tai hieman varauksellisesti kolmannes informanteista, mutta

attestoimattoman lauserakenteen *Mistä voisın löytää sen entiset sinut?* hyväksyy varauksellisesti vain joka kuudes (taulukko 3). Eroa vahvistaa vaihtelemattoman demonstratiivipronominin läsnäolo, mutta myös lyhyempien lausekkeiden *entisen sinut* ja *entiset sinut* ero on selvä.

Lauseiden hyväksyntä korreloi siis paljolti sen mukaan, kuinka yleisiä sellaiset ovat. Yllättävähkön poikkeuksen tarjoavat lausetyypit, joissa esiintyy omalla tavallaan odotuksenmukaisia nominatiivimääritteitä silloin, kun *t*-akkusatiivi on lauseasemassa, jossa vastaava substantiivi mahdollisine määritteineen olisi nominatiivissa (esim. 3, 32–34). Esimerkin (3) *Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan nykyinen sinut* hyväksyy kuitenkin ongelmitta vain yksi ja hieman varauksellisesti neljä 35 vastaajasta, kun taas hitusen paremmin hyväksytään sinänsä attestoimaton variantti – – *nykyiset sinut* (taulukko 4). Yhtä kaikki, informantit eivät juurikaan hyväksy kummankaanlaisia rakenteita ja sama pätee myös omistuslauseissa esiintyville *sinut*-akkusatiiveille ehdotettuihin määritteisiin (taulukko 5); yllä on todettu, että tällaisia ei ole löytynyt miljardienkaan saneiden aineistoista.⁷

Taulukko 4. Yksiköllisten nominatiiviobjektin asemassa esiintyvien *t*-akkusatiivilausekkeiden hyväksytyys

	OK	?	??	EI
Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan nykyinen sinut .	1	4	7	23
Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan tuon nykyinen sinut .	1	4	9	21
Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan nykyiset sinut .	4	2	9	20
Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan tuon nykyiset sinut .	0	4	4	27

Taulukko 5. Omistuslauseessa esiintyvien *t*-akkusatiivilausekkeiden hyväksytyys

	OK	?	??	EI
Kunpa minulla olisi sinut!	30	3	1	1
Kunpa minulla olisi entiset sinut!	1	4	5	25
Kunpa minulla olisi entinen sinut!	1	3	14	17

Useimpien tässä nähtävien taulukoiden lukemat eivät puhu *t*-akkusatiivin saamien määritteiden puolesta likikään yhtä vahvasti kuin tiedot muunsijaisten pronomien kyvystä saada selvästi kongruoivia määritteitä (liite). Myös jaksossa 3.2.3 tarkasteltu lauseke *kenet naisen saa varauksettoman hyväksynnän vain yhdeltä vastaajalta, mutta toisaalta sitä pitää korkeintaan vain ”vähän epätavallisena” lähemmäs puolet 35 vastaajasta. On joka tapauksessa*

⁷ Kuten jakson 1 lopulla totean, puutteet korpuksen automaattisissa analyyseissa rajoittavat hakutulosten täydellisyyttä, mutta käytettävissä olevin keinoin en ole omistuslauseissa esiintyviä määritteellisiä *t*-akkusatiiveja kyennyt löytämään.

myönnettävä, että määritteitä saavat *t*-akkusatiivit ovat sangen harvinaisia ja tämä peilautuu myös tarkastelemieni lausekerakenteiden saamaan vastaanottoon.

On toki mahdollista, että esimerkiksi toisella puolella Suomea keski-ikänsä vanhemmalta informanttijoukolta koottavat arviot eroaisivat paikoin suurestikin omien informanttien vastauksista. Toisaalta tämäkin pieni selvitys vahvistaa käsitykseni, että jaksossa 3.2 kuvattuihin akkusatiivirakenteisiin on suhtauduttava sen verran vakavasti, että niitä ei suoralta kädeltä kielletäisi pelkkinä ylisuurten ja monenkirjavien korpusmateriaalien sisältäminä oikkuina. Kuten Inaba (2015: 93) toteaa havaitsemastaan lausetyypistä *Tuli mieleen sinut* (ks. jakso 2), osa tällaisista lauseista ”voi olla vahingon aikaansaamia, mutta toisaalta toistuvia ’vahinkoja’ on mieleöntä pitää pelkkinä virheinä.”

4 Yhteenvetoa ja pohdintaa: miten voisimme ymmärtää *entisen sinut*?

Edellä on esitelty suomen persoonapronominien kykyä saada – substantiivien tavoin – myös muita määritteitä kuin kielen aiempien kuvausten tuntemia relatiivilauseita. Nykyisten laajojen korpusten ja aivan yksinkertaisten internethakujenkin avulla voi nopeasti löytää lauseita, joissa puhutaan esimerkiksi *aidosta minusta* ja *siitä entisestä sinusta* (jakso 3.1). Tällaisia esimerkkejä löytyy helposti satoja ja jopa tuhansia, ja niiden analysointi tuntuu äkkiä suorastaan banaalilta: Koska pronominit ovat nomineja, on kaikin puolin odotuksenmukaista, että niitä määrittävät adjektiivit ja toiset pronominit kongruoivat sijassa ja luvussa.

Banaliteettien ulkopuolelle päästään kuitenkin heti, kun ihmeteltäväksi saadaan *t*-akkusatiivi ja vaikkapa lauseke *aito minut*, tai kun yritämme ymmärtää *sen entisen sinut* (jakso 3.2). Nämä eivät todellakaan ole suomen nominilausekkeen tyyppiesimerkkejä, mutta eivät myöskään esimerkkejä kategorisen epäkieliopillisista lausekkeista kuten *aitoa minut* tai *sen entistä sinut*, joiden hyväksyttävyyttä ei sinänsä olisi mielekästä tarkemmin selvittääkään (ks. Itkonen & Pajunen 2010: 89–90). Jälkikäteen ajateltuna esimerkiksi kyselylomakkeeseen sisällytetty *Mistä voisin löytää sen entistä sinut?* olisi tosin luultavasti torjuttu niin yksimielisesti, että tulokset olisivat saaneet lausekkeen *sen entisen sinut* vaatimattomankin hyväksynnän näyttämään kohtuullisen kelvolliselta.

Edellä tarkastellut *t*-akkusatiivilausekkeet eivät tunnu ainakaan heti ratkaisevan fennistiikan klassisinta *t*-akkusatiivipulmaa eli sitä, miksi lauseenjäseniksi *t*-akkusatiivimuodot pitäisi omistuslauseissa tulkita (ks. jakso 2 ja esim. Helasvuo & Huumo 2010: 176). Sitä vastoin lauseketyyppi *entisen sinut* vähintäänkin palauttaa suomen kielen kuvaajan eteen ne pulmat, jotka *sinut*-tyyppisillä objekteilla operoiminen voi tarpeen tullen hetkeksi poistaa (esim. Nikanne 2018: 181). Eteemme aukeaa myös aivan uusia, suomen kielen nominilausekkeen kannalta hämmentäviä ongelmia: mitä muotoja objektina toimivan lausekkeen *entisen sinut* jäsenet ovat? Genetiivejä? Akkusatiiveja? Genetiivi ja akkusatiivi? Vai genetiivi ja jotain, mikä ei ole sija ylipäänsä? Entä vielä suurempaa suosiota nauttiva *entiset meidät* (taulukko 2)? Jos ja kun *meidät* on akkusatiivi ja fennistiikassa on ennenkin operoitu nominatiivin kaltaisilla akkusatiiveilla (ks. alaviite 3), eikö myös *entiset* voisi tulkita monikon nominatiivin kaltaiseksi monikon akkusatiiviksi?

Muun muassa ISK:n ja tämänkin artikkelin lähtökohdaksi otetun kannan mukaan sija on morfologinen kategoria, jolloin esimerkiksi genetiivin sijapäätte on *-n*, ja *-n* on genetiivin sijapäätte. Tällöin lauseke *entisen sinut* on inkongruentti, toisin kuin suomen nominilausekkeet yleensä. Perinteisen käsityksen mukaan *-t* jos jokin on akkusatiivin sijapäätte, mutta jos *akkusatiivi* johdonmukaisesti rajataan viittaamaan vain suomen seitsemään *t*-akkusatiivimuotoon, tältä niin sanotulta sijalta puuttuvat lähes kaikki keskeiset sijan kriteerit – mm. produktiivisuus ja kyky liittyä substantiiveihin sekä nyt nähtyjen esimerkkien valossa myös selvä morfologinen kongruenssi määritteidensä kanssa.

Itse asiassa *t*-akkusatiivimuodot rinnastuvat niiden funktionaalisiin vastineisiin mm. monessa germaanisessa kielessä. Esimerkiksi ruotsin *mig* ja englannin *me* kuvataan toisinaan hyvällä syyllä niin sanotuiksi objektipronomeiksi tai pronomien objektimuodoiksi sen sijaan, että muutaman tällaisen muodosteen takia kieliin konstruotaisiin kokonainen sija (ks. esim. Hudson 1995). Nähtävästi suomen muuten runsaan sijajärjestelmän olemassaolo on mahdollistanut sen, että *t*-akkusatiivimuodoille ei ole meillä keksitty vastaavaa omaa leimaa, jolla ne voitaisiin luokitella kokonaan varsinaisen sijajärjestelmän ulkopuolelle, vaikka tällekin vaihtoehdolle voisi löytää perusteluja (ks. Penttilä 1963: 149, 199). *T*-akkusatiivin sulkeminen sijajärjestelmän ulkopuolelle olisi kuitenkin sekä suomen sijajärjestelmän että muidenkin sijajärjestelmien tarjoamassa kokonaiskuvassa melko keinotekoinen ratkaisu. Maailman kielissä on jokseenkin tavallista, että sijojen morfologiaan ja syntaksiin kuuluu jonkin verran asymmetriaa. Erityisesti persoonapronominit ja substantiiveista propriit voivat usein taipua toisin kuin appellatiivit, ja suomen *t*-akkusatiivi on tässä suhteessa varsin tavallinen esimerkki sija-asymmetriasta. Kiinnostavasti aivan päinvastainen esimerkki tällaisesta asymmetriasta on se, että suomen komitatiivi, instruktiivi ja abessiivi ovat ennen kaikkea substantiivien, eivät persoonapronominien sijoja (ISK § 1261; Iggesen 2009; Sirola-Belliard 2016: 44–46).

Vaikka tässä tutkimuksessa esille nostettujen ilmiöiden esiintymät ovat harvinaisia, kompleksisia persoonapronomini- ja etenkin *t*-akkusatiivilausekkeita tarkasteltaessa on syytä muistaa Nikanteen (2003: 107) ytimekäs vastaus kysymykseen ”Mitä sijojen tekstifrekvenssit kertovat kieliopista?”: ”Ne eivät kerro mitään kielen rakenteesta tai kielijärjestelmästä sinänsä”. Kuten Nikanne jatkaa, käyttöfrekvenssien tutkimuksella on toki paljonkin annettavaa kielen käytön tutkimukselle, mutta kielen rakenteesta luvut eivät tosiaan kerro. Tässä artikkelissa olen esitellyt ja kuvannut suomen kielen rakennetta murehtimatta liikaa sitä, että puheena olevia kielen rakenteellisia ominaisuuksia ei ole helppo havaita kovin pienistä tutkimusaineistoista. Korostan siksi, että kun seuraavassakin puhun suomen kielen *entisen sinut* -tyyppisistä lausekkeista ja niiden analysoimisesta, puhun ennen kaikkea niiden suomenkielisten idiolekteista, jotka toisinaan tuottavat tai hyväksyvät tällaisia lausekkeita niissä lauseasemissa, joissa pelkkä määritteetön *sinut* olisi mahdollinen. Kaikki suomenkieliset eivät tähän joukkoon kuulu, mutta huomattavan monet jossain määrin kuitenkin.

Tässä artikkelissa kuvattavaan suomeen kuuluu siis perinteisen fennistiikan näkökulmasta anomaalinen totaaliobjektin ilmaiseva lauseketyyppi, jossa *t*-akkusatiivimuotoisten pronomien määritteet ovat *t*-päätteisiä lähinnä vain monikossa. Tällöin esimerkiksi

lausekkeen *entiset teidät* määrite *entiset* vähintäänkin näyttää monikon nominatiivilta, joka on monikollisina totaaliobjekteina toimivien substantiivien – ja niiden määritteiden – ainoa muoto. Se, että kielessä on *t*-tunnuksinen monikon nominatiivi, mahdollistaisi adjektiivien morfologian osalta senkin, että samaa *t*-päätteistä muotoa käytettäisiin myös yksiköllisten akkusatiivien *minut, sinut* ja *hänet* yhteydessä. Näin ei kuitenkaan käytännössä nähtävästi juuri koskaan tehdä. Myös kyselytestini perusteella lauseke *entiset sinut* koetaan melko mahdottomaksi (taulukko 3), vaikka *sinut*-muodon *t*-elementti on selitetty juuri samaksi monikon *t*-tunnukseksi, joka myös *entiset*-muodossa esiintyy (Hakulinen 1979: 99). Sen sijaan yksiköllisten pronomien määritteinä käytetään yksikön nominatiiveja tai genetiivejä, joiden muodon määrää se, missä sijassa vastaavat substantiiviohjeet olisivat: haluan löytää *entisen sinut*, koska yksinkertaisesti olisi mukava saada takaisin *entinen sinut*.

Edellä puheena olleen maailman kielissä tavallisen sija-asymmetrian näkökulmasta voi todeta, että tällaiset rakenteet ovat yksinkertaisesti eräänlainen risteymä: prototyypiset substantiivilausekkeet tarjoavat mallin, jonka puitteissa suomessakin taivutukseltaan poikkeukselliset persoonapronominit voivat mahdollisuuksien mukaan toimia yksittäistä sanaa suurempien lausekkeiden pääsanoina, vaikka sitten akkusatiivin osalta prototyypisestä sijakongruenssista tinkien. Näin siis substantiivien ja pronomien sanaluokkien raja jossain määrin hämärtyy.

Tarkastelemani ilmiöt eivät jää suomen kieliopissa aivan yksin. Hyvä vertailukohta löytyy perinteisen sijaparadigman toisesta reunasta, jonne kuuluvat instruktiivit ja niiden myötä myös ns. inkongruentit instruktiivirakenteet, kuten *näillä/näiltä/näille main*. Tällaiset lausekkeet toimivat eri lauseasemissa: toisinaan sopii olosijainen (*asuu*) *näillä main*, joskus tarvitaan erosijainen (*on kotoisin*) *näiltä main* ja kolmannenlaisissa yhteyksissä puolestaan tulosijainen (*kun satut*) *näille main*. Lausekkeiden semanttisena pääsanana on pidettävä instruktiivimuotoista substantiivia *main*, mutta syntaktisesti kyse on vähintään yhtä paljon paikallissijoista, jotka ovat ilmipantuina ainoastaan usein määritteeksi katsottuun demonstratiivipronominiin. Instruktiivirakenteiden tutkimushistoriaa sekä semanttisen ja syntaktisen katsantokannan vertailua valottaa laajemmin Leskinen (1990), joka ei eri tutkijoiden käsityksiä vertailtuaan kuitenkaan itse halua valita yhtä tai toista kantaa siihen, mitkä inkongruenttien instruktiivirakenteiden osat ovat pääsanoja ja mitkä määritteitä (mts. 141). Myös ISK:n kanta jää avoimeksi, sillä kielioppi mainitsee inkongruentit instruktiivit siellä täällä vain ohimennen (§ 686, 693, 1263, 1303).

Toisen mallin akkusatiivilausekkeiden tulkitsemiseen ISK (§ 789) tarjoaa kuvatessaan numeraalin ja substantiivin muodostamia lausekkeitä, esim. *viisi sorsaa* ja *viidellä sorsalla*. ISK:n syntaktisen katsantokannan mukaan pääsanoja ja ns. edussanoja ovat esimerkiksi jälkimmäisen lausekkeen adessiivimuotoinen substantiivi *sorsalla*, mutta edellisessä lausekkeessa nominatiivimuotoinen numeraali *viisi*: ”Se, että numeraali on yksikön nominatiivissa lausekkeen edussana, näkyy siitä että juuri se on lauseyhteyden vaatimassa muodossa.” ISK:n mukaan oleellisinta ei siis ole se, että substantiivilauseke *viisi sorsaa* kertoo ennen kaikkea sorsista. Pääsanaksi katsotaan *viisi* huolimatta siitä, että lausekkeen pääsisältönä

ei suinkaan ole ”viiteys” vaan sorsat – viisi sellaista. ISK:n lähestymistapaa seuraten voisi siis esittää, että lausekkeen *entisen sinut* pääsana on adjektiivi *entisen*, sillä ”juuri se on lauseyhteyden vaatimassa muodossa” selvemmin kuin *sinut*, jonka ”pääsana” voisi toisenlaisen lauseyhteyden vaatimassa muodossa olla *entinen*. Näin muutokeskeiseen näkemykseen olisi kuitenkin epäintuitiivista sitoutua.

On paikallaan muistaa myös persoonapronominien akkusatiivimuotojen interrogatiivinen vastine *kenet*, joka lausekkeessa *kenet naisen* (37–38) näyttäisi sekä syntaktisin että semanttisin kriteerein katsottuna olevan genetiivimuotoisen substantiivin inkongruentti, akkusatiivimuotoinen määrite. Pääsanasta ei siis liene epäilystä, mutta lauseketyyppi on morfologialtaan yhtä inkongruentti kuin edellä puheena olleet: toinen osa on *t*-akkusatiivissa, toinen osa toisessa totaaliobjektin sijassa eli genetiivissä.

Lopuksi kiinnitän huomiota vielä yhteen yllä mainitsemattomaan ilmiöön: henkilöviitteisten erisnimien, sukulaisnimitysten ja joskus muidenkin henkilöviitteisten substantiivien *t*-akkusatiiviin.⁸ Jo Rytkönen (1935: 487) on pannut merkille paikoin itämurteissa tavattavan lauseyyppin *Kyl mie Kallet tunnen* ja *Kyl mie siut akat opetan*. Tällaiset yksikölliset objektit ovat jääneet suomen kielen tutkimuksen satunnaisiksi kuriositeeteiksi, joista on mainintoja lähinnä lasten kieltenomaksumista käsittelevissä tutkimuksissa, mutta toisinaan aikuistenkin kielen piirteenä (esim. Räisänen 1975: 258; Hakulinen & Karlsson 1979: 188). Tarkkaavainen akkusatiivien harrastaja kuuleekin tämäntyyppisiä lauseita ainakin jonkinlaisina toistuvina lipsahduksina hyvin monenlaisten suomenkielisten puheessa, ja samoin niitä voi tavata myös kirjoitetusta kielestä. Seuraavissa esimerkeissä lähinnä eräänlaisiksi akkusatiivimuodoiksi katsottavat *Juliat* (41) ja *Isometsät* (42) esiintyvät rinnan pronominiakkusatiivien *minut* ja *sinut* kanssa – ja kenties niiden vaikutuksesta – asemissa, joissa odottaisi tavallisesti genetiiviobjektia *Julian* ja nominatiiviobjektia *Isometsä*:

- (41) Hän lupasi viedä *minut ja Juliat* New Yorkkiin, mistä hän lupautui ostamaan meille asunnon ihan Broadwayn vierestä.
- (42) kokeillaanpa miten käy, kumpi osaa hiihtää ja kumpi puhua, kun *sinut ja Isometsät* laitetaan hiihtämään kilpaa.

Tämän ilmiön lähempi tarkastelu ei ole tässä yhteydessä mahdollista, mutta mainittakoon, että tutkimukseni kyselylomakkeessa kartoitin lyhyesti tätäkin. Yksi arvioitavista lauseista oli yksinkertaistettu, mutta *Julian* yksiköllisyyden suhteen täsmennetty lause *Hän lupasi viedä meidät molemmat eli minut ja Juliat New Yorkkiin*. Lauseen hyväksyi ongelmitta (10) tai vain pienin varauksin (10) jopa yli puolet vastaajista; vain 15 yhteensä 35 informantista suhtautui lauseen kieliopillisuuteen kielteisemmin. Jos myös yllä mainittujen esimerkkien *Kallet*, *akat*, *Juliat* ja *Isometsät* tulkitaan yksiköllisiksi *t*-akkusatiiveiksi, näin käytettynä *t*-akkusatiivi näyttää verrattomasti produktiivisemmalta ja sijamaisemmalta kuin perinteisen käsityksen mukaan seitsemään pronominiin rajoittuessaan (vrt. myös *naiset* esimerkeissä 39–40). On

---

⁸ Kiitän Aili Ylikoskea huomioni kiinnittämisestä tähän ilmiöön.

selvää, että koko kieliyhteisö ei suinkaan jaa tällaista monikon nominatiivin näköistä yksikön akkusatiivia, joka vaikuttaa olevan useimmilla käyttäjillään varsin satunnainen lipsahduksenomaisten objektien sija. Ei liene kuitenkaan missään nimessä sattumaa, että muuten henkilöviitteisiin pronomineihin rajoittuneen *t*-akkusatiivin käyttöala näyttää laajentuneen ensimmäisenä juuri henkilöviitteisiin substantiiviobjekteihin universaalin elollisuushierarkian mukaisesti (esim. Silverstein 1976; Blake 2001: 136–139). Aihe kaipaa luonnollisesti lisätutkimusta.

5 Lopuksi

Tässä lyhyessä artikkelissa pääasiana on ollut yhtä sanaa laajempien persoonapronominilausekkeiden kuvaus autenttisten esimerkkien ja hieman myös niihin perustuvan kyselytutkimuksen valossa. Ilmiön tutkimuksen alkuvaiheessa varon ottamasta voimakkaasti kantaa siihen, miten yllä tarkastellut lauseet ja etenkin niiden akkusatiivilausekkeet tarkalleen ottaen tulisi analysoida. Yllä mainitut esimerkit instruktiivi- ja numeraalirakenteiden monitulkintaisuudesta osoittavat, että näkökulmia voi olla monenlaisia ja ne voivat johtaa suoranaisiin ristiriitoihin. Yksi vaihtoehto on sekin, että perinteinen pääsanojen ja niiden määritteiden kongruenssiin pitäytyminen voidaan tulkita epätarkoituksenmukaisen jäykäksi näkökulmaksi.⁹

Edward Sapirin (1921: 38) kuuluisin sanoin kaikki kieliovit vuotavat. Suomen kielen *t*-akkusatiivi on jo aikaa sitten havaittu yhdeksi meikäläiseksi vuotokohdaksi. Tässä kirjoituksessa olen osoittanut, että kun kielentutkijoiden huomio suunnataan erilaisia määritteitä saaviin persoonapronomineihin, *t*-akkusatiivin kohdalla myös kompleksisten nominilausekkeiden kielioppi näyttää vuotavan rei'istä, joita ei aiemmin ole huomattukaan. Alustavan kyselytestin tulokset osoittavat, että kielioppi tihkuu melkoisesti myös yksilötasolla. Persoonapronominien objektinmerkintä on vielä satakunta vuotta sitten ollut yksi fundamentaalisimpia morfologisia ja syntaktisia murre-eroja, joskin tämä ero on sittemmin tasoittunut yllättävän nopeasti. Itäsuomalainen *t*-akkusatiivi on levinnyt kirja- ja yleiskieleen niin nopeasti, että laajemmat tutkimusaineistot voivat varmasti paljastaa niiden käytössä toistaiseksi tuntemattomia alueittaisia ja ikäryhmittäisiä eroja. Vaikka tämä kirjoitus tarjoaa suomen kielen tutkijoille enemmän kysymyksiä kuin vastauksia, kysymykset ovat marginaalisuudessaankin kiinnostavia. Juuri rajatapausten tutkiminen auttaa meitä ymmärtämään esimerkiksi ns. akkusatiivien ja kiistattomampien sijojen sekä persoonapronominien ja nominilausekkeiden häilyviä rajoja entistä tarkemmin.

---

⁹ Vasta kirjoitukseni mennessä taittoon havahduin siihen, että tässä artikkelissa tutkittujen akkusatiivilausekkeiden lisäksi kielessä vilisee myös lausekkeita, joissa *t*-akkusatiiveja eivät edellä vaan seuraavat esimerkiksi kvanttoripronominin *jokainen* nominatiivi- ja genetiivimuodot, jotka muiden nominien tapaan noudattavat kielen normaaleja objektinmerkintäsääntöjä. Esimerkiksi hengellisessä kielenkäytössä varsin yleisiä ovat lauserakenteet *Jumala on luonut meidät jokaisen kuvakseen* ja *Meidät jokainen on luotu Jumalan kuvaksi*. Jaksossa 3.2.3 tarkastellun lausekkeen *kenet naisen* tapaan puolestaan käytetään indefiniittipronomineja esimerkiksi lauseissa *Kenet muun näit?* ja *Kenetköhän toisen olen unohtanut?* Näiden lausetyyppien hyväksyntä voi olla jopa paljon korkeampi kuin monen kyselytestissäni selvitetyn lauseen hyväksyminen.

Lähteet

Aineistolähteet

Päälähde

Suomi 24 2017H2 [tekstikorpus]. Kielipankki. Saatavilla <http://urn:nbn:fi:lb-2019021101>

Muut aineistolähteet

ASKfm: [anonyymi, päiväämätön kysymys keskustelusivustolla]

https://ask.fm/Azzi_/best?page=5 [luettu 29.11.2019].

Vauva.fi 2019: [anonyymi kommentti viestiketjussa ”Lähetä terveiset kaipaamallesi henkilölle”] <https://www.vauva.fi/comment/39192210> [luettu 29.11.2019].

Kirjallisuuskäsitteet

Anhava, Jaakko 2010: Criteria for case forms in Finnish and Hungarian grammars. Teoksessa Klaus Karttunen (toim.) *Anantam Śāstram. Indological and linguistic studies in honour of Bertil Tikkanen*, 239–244. Helsinki: Finnish Oriental Society.

<https://journal.fi/store/article/view/52392>.

Blake, Barry J. 2001: *Case*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.

Hakanen, Aimo 1973: *Kontrastiivista lauseanalyysia: Eksistentiaalilauseet*. Turku: Turun yliopisto.

Hakulinen, Auli & Karlsson, Fred 1975: Suomen akkusatiivi: funktionaalinen näkökulma. *Virittäjä* 79, 339–363. <https://journal.fi/virittaja/article/view/36647>.

Hakulinen, Auli & Karlsson, Fred 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hakulinen, Lauri 1926: „Pojalla on vaaleat hiukset.“ Subjektin ja predikaatin inkongruenssiako? *Virittäjä* 30, 91–94.

Hakulinen, Lauri 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.

Helasvuo, Marja-Liisa & Huomo, Tuomas 2010: Mikä subjekti on? *Virittäjä* 104, 165–195. <https://journal.fi/virittaja/article/view/4328>.

Hudson, Richard 1995: Does English really have case? *Journal of Linguistics* 31, 375–392.

Iggesen, Oliver A. 2009: Asymmetry in case marking: nominal vs. pronominal systems.

Teoksessa Andrej Malchukov & Andrew Spencer (toim.) *The Oxford handbook of case*, 246–257. Oxford: Oxford University Press.

Ikola, Osmo 1954a: Suomen lauseopin ongelmia. *Virittäjä* 58, 209–245.

<https://journal.fi/virittaja/article/view/33080>.

Ikola, Osmo 1954b: Suomen lauseopin ongelmia IV. *Virittäjä* 58, 319–332.

<https://journal.fi/virittaja/article/view/33488>.

- Inaba, Nobufumi 2000: Genetiivin ja partitiivin datiiivinen käyttö vanhassa kirjasuomessa: sijanmerkinnän ja sijajärjestelmän suhteesta. *Sananjalka* 42, 47–86.
<https://doi.org/10.30673/sja.86616>.
- Inaba, Nobufumi 2015: *Suomen datiiivigenetiivin juuret vertailevan menetelmän valossa*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura. <https://www.sgr.fi/fi/items/show/78>.
- ISK = Hakulinen, Auli & Vilkuna, Maria & Korhonen, Riitta & Koivisto, Vesa & Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>.
- Itkonen, Esa & Pajunen, Anneli 2010: *Empiirisen kielitieteen metodologia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Itkonen, Terho 1977: Tutkimuksen vaihtoehtoista ja vähän paradigmoistakin. *Virittäjä* 81, 78–88. <https://journal.fi/virittaja/article/view/36781>.
- Karlsson, Göran 1966: 'Akkusatiivi' suomen kieliopin terminä. *Virittäjä* 70, 16–28.
<https://journal.fi/virittaja/article/view/35021>.
- KKS = Virtaranta, Pertti & Koponen, Raija (päätoim.) 1968–2005: *Karjalan kielen sanakirja I–VI*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura. <http://kaino.kotus.fi/cgi-bin/kks/karjala.cgi>
- Laitinen, Lea & Lehtinen, Tapani 1997: Johdanto. Teoksessa Tapani Lehtinen & Lea Laitinen (toim.) *Kieliopillistuminen. Tapaustutkimuksia suomesta*, 6–19. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Leskinen, Juha 1990: *Suomen kielen inkongruentit instruktiivirakenteet ja niiden tausta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nikanne, Urpo 2003: Ajatuksia kieliopin tutkimuksesta. Teoksessa Michaela Pörn & Anita Åstrand (toim.) *Kieli tienhaarassa. Juhlakirja Maija Grönholmin 60-vuotispäivän kunniaksi 23.9.2003*, 104–112. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Nikanne, Urpo 2018: *Conceptual Semantics: A micro-modular approach*. Amsterdam: John Benjamins.
- Ojansuu, Heikki 1910: Lisiä persoonapronominien taivutusoppiin. *Virittäjä* 14, 30–38.
- Ojansuu, Heikki 1922: *Itämerensuomalaisten kielten pronominioppia*. Turku: Turun Suomalainen Yliopisto.
- Penttilä, Aarni 1963: *Suomen kielioppi*. Porvoo: WSOY.
- Rytkönen, Ahti 1935: Eräitä lisäpiirteitä suomen kielen objektista. *Virittäjä* 39, 487–488.
- Räisänen, Alpo 1975: Havaintoja lastenkielestä. *Virittäjä* 79, 251–266.
<https://journal.fi/virittaja/article/view/36611>.
- Sapir, Edward 1921: *Language. An introduction to the study of speech*. New York: Harcourt, Brace and Company.
- Schütze, Carson T. 2016: *The empirical base of linguistics: Grammaticality judgments and linguistic methodology*. Berlin: Language Science Press.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.3362734>.
- Setälä, E. N. 1926: *Suomen kielen lauseoppi. Oppikouluja varten*. Yhdestoista painos. Helsinki: Otava.

- Silverstein, Michael 1976: Hierarchy of features and ergativity. Teoksessa R. M. W. Dixon (toim.) *Grammatical categories in Australian languages*, 112–171. Canberra: Australian Institute of Aboriginal Studies.
- Sirola-Belliard, Maija 2016: *Suomen komitatiivi. -ine ja kanssa*. Tampere: Tampere University Press. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0246-7>.
- Vanhatalo, Ulla 2005: *Kyselytestit synonymian selvittämisessä. Sanastotietoutta kielenpuhujilta sähköiseen sanakirjaan*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-10-2438-0>.
- Vierula, Suvi 2017: *Kanssa, kans ja kaa – postposition muutoksen tarkastelua. Virittäjä* 121, 265–275. <https://doi.org/10.23982/vir.61037>.
- Wiik, Kalevi 1974: *Suomen eksistentiaalilauseiden ”subjekti”*. Turku: Turun yliopisto.
- Vilkuna, Maria 1996: *Suomen lauseopin perusteet*. Helsinki: Edita.
- Ylikoski, Jussi 2020: Kielemme kääpiösijoista: prolatiivi, temporaali ja distributiivi. *Virittäjä* 124 (4), 529–554.

About the author

Jussi Ylikoski is a Professor of Saami language at the University of Oulu, Finland, and an Adjunct Professor at the Sámi University of Applied Sciences in Guovdageaidnu, Norway. Address: Giellagas Institute for Saami Studies, P.O. Box 1000, FI-90014 University of Oulu.

Liite¹⁰

Selvittelen suomen kielen mahdollisia ja mahdottomia käyttötapoja. Käytän tässä lomakkeessa antamiasi vastauksia tutkimuksissani. Vastaaminen on täysin vapaaehtoista.

Mikä on tai mitkä ovat **äidinkielesi**?

suomi: [35]

muu [-] _____

Unohda koulussa oppimasi kieliopin säännöt ja kerro oman kielikorvasi käsitykset alla olevista lauseista, erityisesti niiden lihavoiduista osista. Merkitse yksi rasti kullekin riville.

OK = ihan OK

? = vähän epätavallinen

?? = hyvin outo

EI = mahdoton

	OK	?	??	EI
Välillä tuntuu, että joskus menee yli, joten kaipaen sitä ujompa minua .	31	4	0	0
Kunpa minulla olisi sinut!	30	3	1	1
Hän lupasi viedä meidät molemmat eli minut ja Julian New Yorkiin.	30	2	1	2
Ihmiset, jotka ihailevat häntä lavalla, eivät näe eivätkä tunne todellista häntä .	19	11	4	1
Älä kuitenkaan anna noiden asioiden muuttaa sitä kultaista sinua, joka olet .	19	4	1	1
Koti on useimmille meille elämän suurin hankinta.	18	6	7	4
Harvoilla meillä on firman bensat.	14	12	6	3
Tunnistin meidät myös tuosta ongelmasta, tai siis entiset meidät .	11	10	11	3
Mistä voisin löytää ne entiset teidät?	11	8	10	6
Hän lupasi viedä meidät molemmat eli minut ja Juliat New Yorkiin.	10	10	6	9
Mistä voisin löytää entiset teidät?	9	11	10	5
Ai siis kenet naiset sinä näit?	8	10	7	10
Jos miehellä on väärä parfyymi, niin saa kyllä tavata tiukkaakin tiukemman ja välinpitämättömän minut .	5	10	8	12
Mistä voisin löytää sen entisen sinut?	5	7	12	11
Mistä voisin löytää entisen sinut?	4	12	11	8
Tunnistin meidät myös tuosta ongelmasta, tai siis entisen meidät .	4	8	11	12

¹⁰ Muokattu versio käytetystä kyselylomakkeesta. Alkuperäisen lomakkeen rastittavat neliöt on korvattu vastausrastien lukumäärillä. Alkuperäisessä lomakkeessa tutkitut lauseet esitettiin aakkosjärjestyksessä, näin ollen monien kysymysten osalta muutamien lähes identtisten lauseiden ryhmät osoittaen. Tässä liitteessä lauseet on järjestetty niiden saaman hyväksynnän mukaisesti.

Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan nykyiset sinut .	4	2	9	20
Mistä voisin löytää entiset sinut ?	3	3	11	18
Jos miehellä on väärä parfyymi, niin saa kyllä tavata tiukkaakin tiukemmat ja välinpitämättömät minut .	3	3	6	23
Mistä voisin löytää sen entisen teidät ?	2	6	12	15
Ai siis kenet naisen sinä näit?	1	14	6	14
Tuli mieleen entinen sinut kun näin nämä.	1	4	11	19
Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan tuon nykyinen sinut .	1	4	9	21
Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan nykyinen sinut .	1	4	7	23
Kunpa minulla olisi entiset sinut!	1	4	5	25
Kunpa minulla olisi entinen sinut!	1	3	14	17
Tuli mieleen entiset sinut kun näin nämä.	1	1	13	20
Mistä voisin löytää sen entiset sinut ?	0	6	8	21
Mistä voisin löytää entisen teidät ?	0	4	12	19
Olisi varmaan mukavaa opetella tuntemaan tuon nykyiset sinut .	0	4	4	27